

FOTO: ANNIKA ARNESSON

Om det blir brist på ekologiskt nötkött finns en stor outnyttjad potential i mjölkgårdarnas tjurkalvar. Tre fjärdedelar av dem, kring 10 000, säljs idag till konventionell uppfödning. Detta kan jämföras med att det slaktas ca 13 000 ekologiska ungdjur om året, en siffra som alltså snabbt nästan kunde fördubblas om alla ekologiska tjurkalvar gick till ekologisk vidareuppfödning. Vi har tittat på ekonomi och andra förutsättningar.

Mjölkraskalven en outnyttjad ekologisk resurs

Förmedling till ekologisk vidareuppfödning en vinst för både mjölkgården och köttproducenten

LENNART LARSSON |

För mjölkgården är tjurkalven oftast ett kvittblivningsproblem. Foder och arbete måste prioriteras till mjölkproduktionen och oftast är det enklast att sälja tjurkalvarna till någon närbelägen konventionell uppfödare som kan ta dem så fort de är tillräckligt gamla för att flyttas.

För den som går i omläggnings-tankar, eller för ekologiska växtodlingsgårdar som vill integrera den nödvändiga vallen med egen gödselproduktion, kan inköp av kastrerade ekologiska tjurkalvar vara ett snabbt steg in i certifierad köttproduktion. Om man startar den här uppfödningen samtidigt med omläggningen av åkermarken kan en stor del av det karensårsodlade gå in som foder i den ekologiska produktionen och på det sättet få ett högre värde – se faktarutan om karensårsfoder. Grundregeln vid omläggning av växtodling utan djur är att de två första åren är karensår då skörden inte får säljas som ekologisk.

Från max tre gårdar

Den vidareuppfödning som idag bedrivs av ekologiska stutar bygger i de allra flesta fall på att uppfödaren har mellangårdsavtal med en, två eller tre ekologiska mjölkgårdar. Eftersom KRAV begränsar antalet gårdar som man får köpa kalvar från till tre så är det avgörande att mjölkgårdarna är tillräckligt stora i förhållande till det antal stutar man skall köpa in.

Att föda upp en mjölkraskalv på ekologisk mjölk i de tolv veckor som KRAV:s regler kräver betyder att kalven har fått ett förstklassigt men också dyrt foder. Därför får man räkna med att betala mycket mer för den än för en konventionell kalv som går till vidareuppfödning. Samtidigt får man en kalv som har fått en riktigt bra start och har goda förutsättningar för fortsatt bra tillväxt. Idag ligger prisbildningen mellan 2 000 och 3 000 kr. Några betalar per kg medan andra kommer överens om ett fast pris per kalv.

Inte bara naturbeten

Stutar passar för uppfödning på bete, men för att lyckas med att få fram

bra slaktdjur är det en fördel om man inte har enbart magra naturbetesmarker utan också en hygglig andel åkermarksbete eller andra mer frodiga beten. Särskilt viktigt är detta om man föder upp holsteinstutar, vilka är mer krävande på fodret. Om man har mest magra naturbeten är det bättre att satsa på dikor.

Att föda upp köttdjur utan att ge dem spannmål eller annat kraftfoder är en uppfödningmodell som blir allt vanligare. Oftast ger man ändå mjölkraskalvarna kraftfoder upp till en levandevikt på 200 kg som ersättning för mjölk. Uppfödningssmodellen är fördelaktig ur marknadsföringssynpunkt. Fördelar är också att man koncentrerar sig på vallodling på den egna gården och att man samtidigt utfodrar helt eller nästan helt med egenproducerat foder.

Att utfodra med kraftfoder under slutgödningen ger fördelen att det är lättare att med utfodringen styra tillväxt och fettansättning, särskilt om man har lite sämre beten och sämre grovfoder.

Johan har fött upp mjölkkraskalvar i 15 år

Johan Stegard har sedan länge köpt in och fött upp mjölkkraskalvar och har nu 15 års erfarenhet av ekologisk stutuppfoädnng. Han framhålls ofta som ett gott exempel på hur man kan få både bra klassning på slaktdjuren och lönsamhet i ekologisk stutuppfoädnng. Tillsammans med hustrun Yvonne driver han Elfhems gård som ligger vid Göta älv strax söder om Lilla Edet.

Växtodlingen på Elfhem omfattar 100 ha åker. 50 ha av dessa ligger i en växtföljd där vallarna plöjs vartannat till vart tredje år. 20 ha är betesvall som plöjs vart femte eller vart sjätte år. 30 ha är åkrar med vall som inte plöjs alls och ligger blandade med naturbetesmarker. Johan

Stegard skördar själv enbart vallfoder. Han har ett samarbete med en kusin i närheten som inte har djur. Kusinen odlar spannmål på Elfhem och Johan Stegard skördar vallfoder på kusinens gård. En del gödsel från Elfhem sprids på kusinens gård.

I stallarna på gården finns plats för 130–150 djur, varav 100 djur i liggbåsstall och resten på djupströbädd. Kastrerade 12-veckorskalvar köps in från två mjölkgårdar i närheten. För framtiden finns funderingar på att dubbla uppfoädnngen genom att bygga ett stall till. Det skulle också ge möjlighet att ha en anställd.

Vid sidan av gården arbetar Johan Stegard deltid på Gröna Gårdar med slaktplanering.

FOTO: CHRISTINA FORLIN

Kjell Arvidssons kalvar från mjölkproduktionen har i 15 år sålts vidare till Johan Stegard t h som föder upp dem till 350 kg slaktvikt med hygglig ekonomi.

Kjell har sålt kalvar i 15 år

Kjell och Annika Arvidsson har mjölkproduktion med 40 mjölkande kor på gården Kyrkeby i Västerlanda söder om Lilla Edet. De har sedan mer än 15 år tillbaka sålt kalvar för vidareuppfoädnng till Johan Stegard. Eftersom rekryteringen är liten säljs ungefär 30 kalvar om året.

De hade under lång tid traditionell uppfoädnng med spenhink till kalvarna. För att minska på arbetet har nu gått över till att ha amkor tillsammans med kalvarna. Kor som skall sinläggas om tre månader får gå med tre eller fyra kalvar var de sista månaderna före sinläggningen.

Karensårsfoder

Växtodlingen får ett mervärde som foder till djur i karens. Det finns två sätt att utnyttja karensårsfodret

Ren växtodlingsgård

- Inget foder från första karensåret får säljas till ekologiska köttproducenter.
- Allt odlat foder från andra karensåret får säljas till ekologisk uppfoädnng, men den som köper får bara utfodra sina djur med 30% av detta foder.

Gård med djur

Djuren kommer med i ekologisk karens ca ett år efter växtodlingen.

- Foder från första karensåret (endast från fleråriga vallar) får utfodras till egna djur när de lagts om och vara 20% av det årliga fodret.
- Foder från andra karensåret får utfodras till egna ekologiska djur till 100%.

Djur och växtodling läggs i karens samtidigt

- Allt foder som odlas både första och andra karensåret är godkänt till egna ekologiska djur och får vara 100% av utfodringen.
- Karenstiden för djuren förlängs till 24 månader.

Kalvarna och amkorna går i en kall och öppen lösdrift på djupströbädd. I gruppen går också en del sinkor och slaktkor.

– Jag tycker det fungerar bra, säger Kjell Arvidsson. Det går åt ungefär lika mycket mjölk men arbetsinsatsen är mycket mindre.

En nackdel med amkor är att både kalv och ko råmar längre tid efter att kalven skickats iväg. En annan att stutarna blir mindre tillgivna, men eftersom de hanteras med hund hos Johan Stegard och inte skall bli avelsdjur fungerar det bra ändå.

I början av samarbetet betalades kalvarna per kg, men ganska snart kom de fram till att ett styckpris var att föredra.

– Jag tror inte vi vägt en kalv på 15 år. Det viktiga är att det blir en rimlig betalning och det tycker jag att 3 000 kr per kalv är.

Viktigast, framhåller Kjell Arvidsson, är ändå att ha ett bra samarbete med sina grannar. I samarbetet ingår också att Johan Stegard rullar rundbalar hos Kjell och Annika Arvidsson. I Västerlanda finns det många samarbeten mellan de 16 lantbrukarna och eftersom 13 av dem är ekologiska underlättas samarbetet väsentligt.

Stutkalkylen är positiv men det är mycket som kan påverka

Det finns flera kalkyler på ekologiskt stut, men den färskaste kommer från HS Konsult och avser villkor 2009. I den kalkylen blir det ett positivt resultat innan kostnader för byggnader. Det ser lovande ut, men hur fungerar det i praktiken? Finns det möjlighet att lyckas ändå bättre så att man kan klara en nyinvestering i byggnader? Ekologiskt lantbruk har bett Johan Stegard som är en av landets mest erfarna vidareuppfödare av ekologiska mjölkkrasstutar att kommentera kalkylen.

Johan Stegard, vad säger du om HS Konsults kalkyl?

– Jag tycker det går att få ett rejält bättre resultat än kalkylen. För det första behöver man få upp slaktvikten till 350 kg. Det behöver stuten för att bli slaktmogen och få en bra klassning. Den föds då upp till 26 månaders ålder istället för 24. Min erfarenhet från Gröna Gårdar och Kaprifolkött är att de flesta uppfödare klarar det. Intäkten ökar med ca 3000 kr, foderkostnaden ökar naturligtvis också men inte lika mycket. Avräkningspriserna stämmer bra,

själv får jag någon krona mer för att jag levererar till Gröna Gårdar.

– 2 450 kr för den inköpta kalven är naturligtvis ett bra pris om man kan få en för det. Men kalven dricker mycket mjölk och man måste betala mer för att det skall bli rimligt för mjölkgården. Själv betalar jag 3 000 kr per 12 veckorskalv.

Mer foder

– Jag ger mer av Kalvkraft än vad kalkylen räknar med, ungefär 100 kg/ kalv. Däremot ger jag inte spannmål vid slutuppfödningen. Om de stutar som skall slaktas först efter betessäsongen får ett tillräckligt bra bete sista tiden på betet behövs ingen spannmål. Spannmål då kan

Kalkyl, HS Konsult 2009, Ekologisk stut 24 månader

INTÄKTER			
Kött stut	300 kg	24,25	7275 kr
Kött, merbetalning	234 kg	4,00	936 kr
Kontraktstillägg	300 kg	1,55	465 kr
Ekologisk ersättning	0,90	1600	1440 kr
Handjursbidrag	2	1155	2310 kr

Summa intäkter **12426 kr**

DIREKTA PRODUKTIONSKOSTNADER

Inköp djur			
Inköp tjurkalv	110 kg	18,00	1980 kr
KRAV-tillägg	1	200	200 kr
Förmedlingsavgift	1	270	270 kr

Foder

Kalvkraft	60 kg	5,37	322 kr
Ensilage	2400 kg ts	1,56	3744 kr
Bete på åkermark	880 kg ts	0,84	739 kr
Bete hagmark	880 kg ts	- 0,67	- 590 kr
Spannmål egen	180 kg	2,19	394 kr
Foderberedning/kg spannmål	180 kg	0,11	20 kr
Mineralfoder	26 kg	6,32	164 kr

Summa direkta kostnader **7244 kr**

BRUTTORESULTAT **5182 kr**

Diverse

Strö	1095 kg	0,45	493 kr
Veterinär, medicin	1	225	225 kr
KRAV	1,75	58	102 kr
Div. husdjur	1	85	85 kr
Energi	217 kwh	0,60	130 kr
Underhåll stallinventarier	1	200	200 kr
Ränta rörelsekapital	5 %		471 kr
Ränta djurkapital	5 %		206 kr

Summa övriga produktionskostnader **1912 kr**

TÄCKNINGSBIDRAG 1 **3270 kr**

Arbetskostnader

Arbete	14,5 tim	175	2538 kr
Summa arbetskostnader			2538 kr

TÄCKNINGSBIDRAG 2 **733 kr**

Priset på kalv

Bäst ekonomi för den ekologiska mjölkgården är att antingen sälja så tidigt som möjligt till konventionell uppfödning eller behålla till 12 veckor och sälja till ekologisk uppfödare. De flesta säljer tjurkalvarna direkt till en konventionell vidareuppfödare. Vid två veckors ålder har kalven druckit mjölk för ca 400 kr (räknat på mjölkpriset ca 4 kr/kg) och om den betalas enligt Scans livkalvsnotering (ca 18 kr/kg) får man ca 900 kr för den.

Om man istället behåller kalven till tolv veckors ålder och säljer den till en ekologisk uppfödare och följer livkalvsnoteringen och Scans KRAV-tillägg på 200 kr har kalven druckit mjölk för ca 2 200 kr och det är ungefär lika mycket som man får betalt för den. Att komma upp till 3 000 kr per kalv är alltså önskvärt för att det någorlunda ska motsvara den ersättning man kan få för kalven om den säljs konventionellt redan vid två veckors ålder.

Sämst alternativ är att behålla kalven till åtta veckor och sedan sälja den som en konventionell förmedlingskalv. Då har den druckit mjölk för ca 1 600 kr och betalningen blir ca 1 300 kr.

tvärtom göra att stuten klassas ner på grund av för mycket fett. Ensilage går det åt mer av eftersom den blir äldre. Jag brukar räkna med 10 balar å 300 kg per stut.

– Att räkna betet från hagmarker som en intäkt tycker jag är riktigt med tanke på de stöd som betalas för dem.

– Mängden halm i kalkylen är för liten om det handlar om djupströbädd. Den borde vara dubbelt så stor. Jag har de flesta stutarna i liggbås och då blir det ingen kostnad för halmen.

Klarar en utbyggnad

De här förändringarna gör att Johan Stegards kostnader blir 244 kr högre. Täckningsbidrag 1 blir 6 026 kr. Arbetskostnaden bedömer Johan Stegard att den ligger på samma nivå som i kalkylen. Täckningsbidrag 2 blir då 3 488 kr.

I den nybyggnation som Johan

Stegard funderar på försöker han få ner kostnaderna så att det landar på 4 000 kr per stut. De kommentarer till HS Konsults kalkyl som Johan Stegard ger visar också att hans produktion har förutsättningar att klara en byggkostnad i den storleksordningen.

Alternativvärde på vall

De tyngsta delarna bland kostnaderna är kostnaden för ensilage och bete. Hur man värderar vallfodret får snabbt stor betydelse för hur kalkylens resultat blir. Johan Stegard tycker att kalkylens 1,56 per kg ts är rimligt som snitt men att det kan skilja mycket. Som utgångspunkt tar han en ekologisk växtodlingsgård utan djur. Där behöver man odla en viss mängd vall för att kunna skörda den spannmål som ger intäkterna. Om man nu skördar denna vall som man "ändå skulle ha haft" så är kostnaden betydligt lägre än kalkylens,

kanske 50 öre/ kg ts. Däremot om man som han själv inte odlar spannmål alls utan enbart vall så har man en högre kostnad på vallen från den del av arealen som skulle ha kunnat ha en lönsammare spannmålsgröda, kanske 3 kr/kg ts.

En kalkyl är ett snitt

Maria Alarik, husdjursrådgivare på HS konsult, framhåller att Johan Stegard är en mycket duktig stutproducent och att HS kalkyl är tänkt för en mer genomsnittlig produktion. Så ligger t ex den genomsnittliga slaktvikten på ekologiska stutar totalt i landet på 315 kg. Tillskottet av spannmål är också nödvändigt för de flesta eftersom man inte har tillräckligt bra beten fram på höstkanten. Priset på den inköpta kalven ligger i kalkylen på Scans notering i deras livkalvförmedling.

LENNART LARSSON

Nordea

*Gör det lite enklare.
Samla bankaffären
hos oss.*

Läs mer om Nordea Jord & Skog på nordea.se/jord&skog eller kom in till ditt närmaste Nordeakontor.

Fler jord- och skogsbrukare väljer oss.
Det är vi stolta över.

Vill du också dra nytta av vår breda erfarenhet och gedigna kunskap inom lantbruksekonomi? Vi är specialister inom Jord- och Skogsbruk och är gärna ditt bollplank. Vi tackar våra kunder för förtroendet, men välkomnar också nya!

nordea.se

Gör det möjligt